

NOVADI ZAĻO

leguvums būs atkarīgs no dažādiem faktoriem

Latvijas Universitātes vadošā pētniece **ELĪNA DĀCE** 2019. gadā sadarbībā ar uzņēmumu "Gateway & Partners" izvērtēja taras depoziņa sistēmas ieviešanas kopējās izmaksas un ietekmi uz industrijas un sistēmas spēlētājiem, lai izprastu gaidāmās izmaiņas Latvijā. Viņa lūdzām izteikt viedokli par to, ko varam gaidīt no depoziņa sistēmas.

Iepazīstoties ar pētījuma rezultātiem, pārsteidz atziņa, ka dzērienu iepakojuma depoziņa sistēma ir mazefektīvs instruments atkritumu apsaimniekošanā. Komentējot šo secinājumu, E. Dāce norāda, ka ne tikai viņu veiktais pētījums, bet arī citi aprēķini rāda, ka šī sistēma dos relatīvi mazu ieguvumu par lieliem līdzekļiem: "Šobrīd, kad lēmums pieņemts un depoziņa sistēmas ieviešana uzsākta, jācenšas panākt, lai sabiedrība pozitīvi skatās uz šo jauninājumu un aktīvi tajā iesaistās, tikai tad sistēma sniegs iespējami lielāku efektu. Nevar pajauties uz to, ka cilvēki paši sapratīs, kas un kā darāms. Par to jāsāk skaidrot jau tagad, jo nākamā gada februāris, kad sistēma sāks darboties, pienāks ātri. Ir skaidrs, ka pat gadījumā, ja tiks veikts skaidrojošais darbs, 1. februārī būs daļa pircēju, kuri nesaņems, kāpēc dzērieni kļuvuši par 10 centiem dārgāki, viņi nezinās, kā atgūt tos 10 centus par taras vienību, kas būs norādīti uz cenu zīmes un čeka."

Kā negatīvu piemēru E. Dāce min otrreiz pārstrādājamā iepakojuma šķirošanas sistēmu valstī kopumā, kur informācija ir haotiska, neviendabīga, atšķirīga dažādās apdzīvotās vietās, reģionos, vārdu sakot, grūti saprotama iedzīvotājam. Piemēram, Rīgā darbojas trīs atkritumu apsaimniekošanas operatori, katram ir citi noteikumi atkritumu šķirošanā. Ļoti uzskatāms piemērs ir tetrapakas, kas ir daudzslāņu materiāls. Vieni apsaimniekotāji ļauj mest tās šķiroto atkritumu konteineros, citi neļauj. "Ja valstī būtu vienota pieeja, nosakot atkritumu šķirošanas prasības, nebūtu apjukums, kā rīkoties," saka pētniece.

Pētījumā noskaidrots, ka jaunā depoziņa sistēma apkalpos tikai vienu procentu no Latvijas kopējiem atkritumiem un 6,5 procentus no radītā iepakojuma. E. Dāce piekrīt, ka tā ir ļoti maza daļa, bet līdzī-

Latvijas Universitātes vadošā pētniece Elīna Dāce uzsver, ka viena no problēmām ir neskaidrā informācija par atkritumu šķirošanu, kas atšķiras pa reģioniem, arī katram atkritumu apsaimniekotājam.

UZZIŅAI

DEPOZIŅA SISTĒMAS IETEKME UZ IEPAKOJUMU

Iepakojuma veids	Depoziņa sistēmā iekļautais	Iepakojums ārpus depoziņa sistēmas
Stikls	17%	83%
Plastmasa (ieskaitot PET)	14%	86%
PET	53%	47%
Metāls (ieskaitot alumīniju)	4%	96%
Alumīnijs	39%	61%
Papīrs / kartons	0%	100%
Koks	0%	100%

gu ainu rāda arī citi pētījumi, kuros analizēta depoziņa sistēmas ieviešanas gaita. Arī Polijā, kur veikusi līdzīgu pētījumu, lai saprastu depoziņa sistēmas ieguvumu, secinājumi bijuši līdzīgi.

Ja tas nemazinās atkritumu apjomu, kas nonāk poligonos, varbūt lielākais ieguvums varētu būt vides tīrība? "Daļēji," saka E. Dāce. "Lielās talkas rīkotāji saka, ka depoziņam derīgais dzērienu iepakojums nav tas, kas veido būtisku daļu no dabas piesārņojuma. Tur ir citi

atkritumi, kas sastopami biežāk un lielākā apjomā. Jāņem vērā, ka sistēmas ieviešana neatrisinās problēmu ar to iepakojumu, kas jau nonācis dabā un vēl nonāks līdz 1. februārim. Depoziņa sistēmu nevaram uzvert kā iespēju atrisināt problēmas, bet tikai kā vienu nelielu sadaļu kopējā atkritumu apsaimniekošanas un šķirošanas sistēmā."

Uz jautājumu, vai depoziņa sistēma varētu veicināt sabiedrības vēlmi šķirot atkritumus, E. Dāce atbild, ka daži ārvalstu

pētījumi rāda, ka pēc sistēmas ieviešanas uzlabojas kopējie atkritumu šķirošanas rādītāji: "Taču es atļaušos prognozēt, ka tas nebūs Latvijas gadījums. Protams, daudz kas atkarīgs no atkritumu apsaimniekotāja. Pozitīvs piemērs ir "ZAAO" Vidzemē, kas vienmēr ļoti aktīvi darbojies, ir iniciatīvām bagāts uzņēmums, ieinteresēts iedzīvotāju izglītošanā un atkritumu šķirošanas un pārstrādes rādītājos, kamēr citiem apsaimniekotājiem to ne vienmēr redzam. Jāsaprot, ka atkritumu apsaimniekošana ir biznesa un katrs uzņēmums vērtē, kas viņam ir peļņu nesošs. Ja tas nav izdevīgi, vēlme attīstīt infrastruktūru pazeminās. Jāņem vērā, ka depoziņa sistēmas gadījumā ļoti liela daļa kvalitatīvu pārstrādājamo materiālu atkritumu apsaimniekotājiem tiks noņemta. Šis būs viens no iemesliem, kas veicinās atkritumu apsaimniekošanas maksas pieaugumu, bet ne vienīgais."

Pētniece arī norāda, ka ar depoziņa sistēmu vien nepietiks, lai sasniegtu Eiropas Savienības direktīvā paredzēto mērķi, līdz 2029. gadam savākt 90 procentus vienreizlietojamo dzērienu plastmasas iepakojumu. Tam nepieciešamas kompleksas aktivitātes atkritumu apsaimniekošanas sistēmas

pilnveidošanā, sākot ar mērķtiecīgu sabiedrības izglītošanu atkritumu šķirošanā, kā arī moderniem risinājumiem dalītās atkritumu vākšanas sistēmā, sniedzot iespēju māsaimniecībām atdalīt ne vien izlietoto iepakojumu, bet arī bioloģiski noārdāmos atkritumus.

Pēc E. Dāces domām, daudz efektīvāk būtu, ja savulaik visās trīs Baltijas valstīs būtu izskatīta vienota depoziņa sistēmas izveide. "Vienota sistēma visā Baltijā mums sniegtu vairāk iespēju. Šajās valstīs iedzīvotāju skaits nav tik liels, lai katrā uzturētu atsevišķu depoziņa sistēmu, tāpēc, ja atdotā dzērienu iepakojuma daudzums nesasniedz cerētos 90 procentus, mums tā izmaksās ļoti dārgi. Vienlaikus gan jāņem vērā, ka šobrīd par katru nepārstrādāto plastmasas iepakojuma kilogramu valsts maksā 80 centus, un tas ir, neskatot izdevumus, ko sedzam par šo atkritumu apglabāšanu," viņa saka.

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA „Kurzemes Vārds” un reģionālās izdevniecības